

Koulutuksen ja tutkimuksen merkitys maakuntien kehityksessä

Pekka Neittaanmäki

Johdanto

Presidentti Urho Kekkonen laittoi liikkeelle 1960-luvun alkupuolella hajautetun yliopistoverkoston rakentamisen Suomeen. Tätä täydennettiin 1980-luvun jälkeen opistoasteesta muodostetulla ammattikorkeakouluverkostolla sekä avoimen yliopiston ja ammattikorkeakoulun verkostolla. Kansalliseksi tavoitteeksi asetettiin, että 50 % ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon. Koulutustavoite on yksi maailman kovimmista.

Koulutuksen laajentaminen Turun ja Helsingin ulkopuolelle on herättänyt jokaisessa vastarintaa silloisten yliopistojen toimesta. Ellei poliittista tahtoa olisi ollut ja olisi toimittu kuuntelemalla silloisten yliopistojen kantaa, Suomessa olisi yliopistoja vain Helsingissä ja Turussa. Tätä täydentäisivät opettajankoulutusseminaarit ja opistotason tekniikan ja sairaanhoitajien koulutus sekä kauppaopistojen verkosto. Yliopistolaitoksen kehitystä Suomessa on analysoitu monipuolisesti Lasse Kankaan väitöskirjassa (Kangas, 1992).

Lääkietieteen, tekniikan ja oikeustieteiden koulutusta on haluttu pitää vain muutamien yliopistojen monopolina. Onneksi poliittiset päättäjät ovat puuttuneet yliopistojen ja etujärjestöjen itsekeskiseen toimintaan ja laajentaneet ym. alojen koulutusta eri puolelle Suomea. Uudistukset ovat olleet onnistuneita.

Jos teollisuus-, koulutus- ja tiedepoliittisia linjauksia ei olisi tehty, Suomi ei olisi nykyisenkaltaisen yksi maailman johtava maa hyvinvoinnissa ja teknologiassa. Yliopistoja on 10 maakunnassa Suomessa. Tätä täydentää ammattikorkeakouluverkosto, joka kattaa Suomen kaikki maakunnat. Uusi korkeakoulujärjestelmä on ollut täydessä toiminnassa koko 2000-luvun. Tässä katsauksessa analysoidaan, miten koulutusjärjestelmä on tuottanut tuloksia. Mittariksi on valittu henkilöverotulot yksilötasolla ja maakunnittain.

Verokertymät ikäryhmittäin ja maakunnittain

Kuvioissa 1 ja 2 on listattu kahdessa eri ikäryhmässä 20–39- ja 40–59-vuotiaat henkilöverokertymät vuosina 2000 ja 2019 (Niinimäki, Neittaanmäki 2020). Maakuntien osalta on tapahtunut merkittävää kehitystä vuosina 2000–2018. Maakuntien väliset verotuloerot ovat kaventuneet merkittävästi. Ikäryhmässä 20–39-vuotiaat parhaimman viidenneksen (Uusimaa, Ahvenmaa, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjanmaa) ja huonoimman viidenneksen (Pohjois-Savo, Lappi, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu) verotuloero oli v. 2000 38% ja v. 2018 kärkimaakuntien (Uusimaa, Keski-Pohjanmaa, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Kymenlaakso) ja huonoimman viidenneksen (Ah-

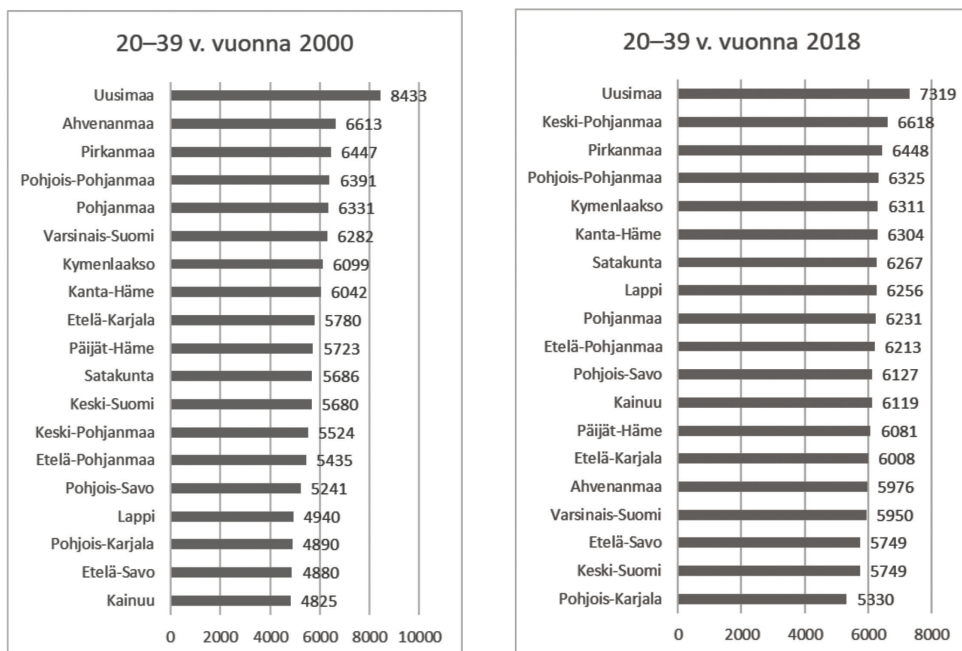
venmaa, Varsinais-Suomi, Etelä-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Karjala) ero oli vain 14 % (kuvio 1). Vastavat luvut ikäryhmässä 40–59 ovat v. 2000 41 % ja v. 2018 30 %.

Myös kärkiryhmässä (v. 2000 Uusimaa, Ahvenmaa, Varsinais-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjanmaa, v. 2018 Uusimaa, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Pohjanmaa, Ahvenmaa) ja huonoimmassa viidenneksessä (v. 2000 Pohjois-Savo, Etelä-Pohjanmaa, Kainuu, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala, v. 2018 Lappi, Etelä-Pohjanmaa, Kainuu, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala) on tapahtunut muutoksia (kuvio 2)

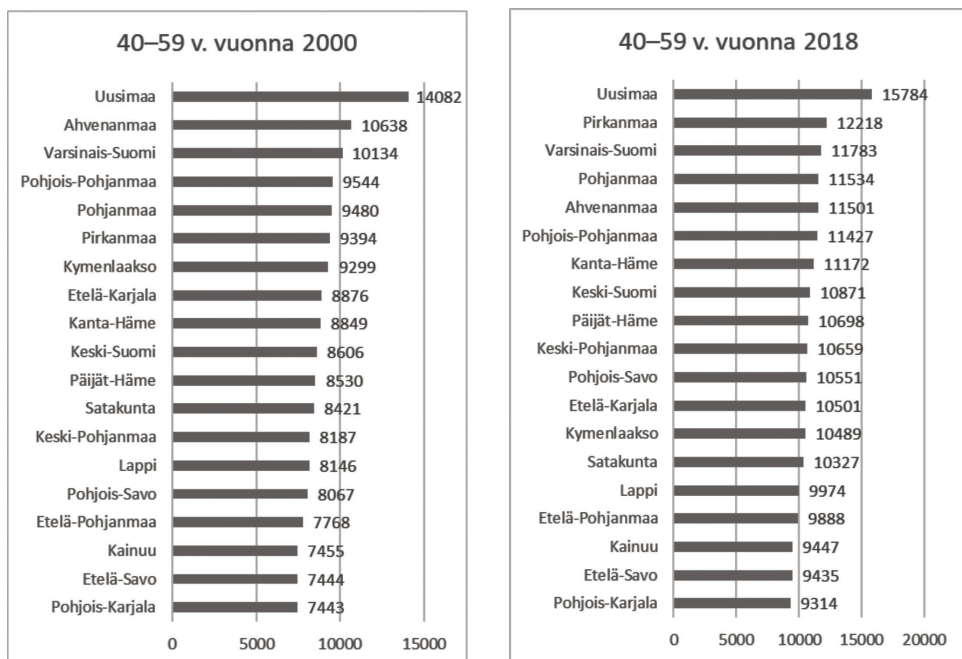
Maakuntien tutkimus- ja kehittämistoiminnan panostukset

Taulukossa 1 on esitetty eri bkt- ja T&K-panostukset. Yrityksien osuus T&K-menoista oli kansallista tasoa suurempi Pohjanmaalla (83 %), Päijät-Hämeessä (81 %), Etelä-Pohjanmaalla (79 %), Pohjois-Pohjanmaalla (74 %) sekä Pirkanmaalla ja Uudessamaalla (67 %). Maakuntien bkt kärjessä ovat Uusimaa, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi.

Selkeästi maakunnat, joissa on yliopiston lisäksi diplomi-insinöörikoulutus (DI) ovat pitkällä aikavälillä menestyneet. DI-koulutus ruokkii alueen yritystoimintaa ja teknologiakehitystä. Esimerkiksi Vaasan yliopiston DI-koulutuksel-

Kuvio 1. 20–39-vuotiaiden keskimääräiset maksetut henkilöverot maakunnittain vuosina 2000 ja 2018
(Tilastokeskus, 2018)

Kuvio 2. 40–59-vuotiaiden keskimääräiset maksetut henkilöverot maakunnittain vuosina 2000 ja 2018
(Tilastokeskus, 2018)

Taulukko 1. Alueiden T&K-menojen rakenne. Lähde: Tilastokeskus 2018

Maakunta	Bkt 2016 mrd. €	Yritysten T&K- menot (%/bkt)	T&K- panos- tukset yhteensä, milj. €	Julkisten toimijoiden ja korkea- koulujen osuus alu- een T&K- investoin- neista (%)	Yritysten osuus T&K- investoin- neista (%)	Koulutuslinja
Koko maa	-	-	6173	34,2	65,8	-
1. Pohjois-Pohjanmaa	14	5,1	730	26	74	Yliopisto ja DI-koulutus
2. Pirkanmaa	18	3,7	660	33	67	Yliopisto ja DI-koulutus
3. Uusimaa	84	3,4	3067	33	67	Yliopisto ja DI-koulutus
4. Pohjanmaa	7	3	224	17	83	Yliopisto ja DI-koulutus
5. Varsinais-Suomi	17	2,7	449	43	57	Yliopisto ja DI-koulutus
6. Keski-Suomi	9	2,4	227	57	43	Yliopistokoulutus
7. Etelä-Karjala	5	2,3	112	43	57	Yliopisto ja DI-koulutus
8. Pohjois-Karjala	5	1,8	97	70	30	Yliopistokoulutus
9. Pohjois-Savo	8	1,7	156	60	40	Yliopistokoulutus
10. Päijät-Häme	6	1,2	80	19	81	-
11. Satakunta	8	1,1	75	-	-	-
12. Kainuu	2	1	21	43	57	-
13. Lappi	7	0,9	71	54	48	Yliopistokoulutus
14. Etelä-Savo	5	0,8	39	67	36	-
15. Keski-Pohjanmaa	2	0,8	22	45	55	-
16. Etelä-Pohjanmaa	6	0,7	47	21	79	-
17. Kanta-Häme	6	0,5	61	56	44	-
18. Kymenlaakso	6	0,4	28	-	-	-
19. Ahvenanmaa	1	0,3	4	-	-	-

la on ollut suuri merkitys. Vaasan alueen yritysten menestys vaikuttaa positiivisesti myös lähimaakuntiin. Pohjanmaan lisäksi yritysten T&K-menot ovat kasvaneet 2010-luvulla Pohjois-Savossa, Päijät-Hämeessä, Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Lapissa ja Ahvenanmaalla.

Yritysten T&K-osuudella mitattuna viisi kärjessä olevaa maakuntaa, eli Pohjois-Pohjanmaa, Pirkanmaa, Uusimaa, Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi ovat Ahvenanmaan lisäksi ne maakunnat, jotka olivat taulukon 2 vanhemman ikäryhmän keskimääräisten maksettujen henkilöverojen kuuden kärjessä kumpanakin tarkasteluvuonna. Nämä maakunnat pärjäsivät hyvin myös taulukossa 1 esitellyissä nuoremman ikäryhmän keskimääräisten maksettujen henkilöverojen sijoituksissa. Yritysten T&K-menojen ja maakuntien pärjäämisen välillä näyttääkin olevan yhteys, mitä voidaan pitää luonnollisena: T&K-panostukset ovat tärkeitä teknologian, tuottavuuden ja kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi. Toisaalta niiden merkitys riippuu myös maakunnan taloudellisesta rakenteesta, ja esimerkiksi matkailusta hyötyvässä Lapissa T&K-panostukset eivät välttämättä ole yhtä merkittävissä taloudelliselle kehitykselle.

DI -koulutusta on laajennettu vuosina 2018–20 Turun yliopistossa. Lahteen perustettiin 2019 LUT:n sivukampus. Lisäksi syksyllä 2021 JY:ssä aloitetaan DI-koulutus. Nämä laajennukset ja uudet avaukset lisäävät ko maakuntien elinvoimaisuutta.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Monissa aiemmin heikommin pärjänneissä maakunnissa taloudellinen potentiaali on ollut vahvassa

kasvussa 2000-luvulla. Tämä ilmenee 20–39-vuotiaiden ikäryhmässä Kymenlaaksossa, Kanta-Hämeessä, Satakunnassa, Keski-Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa, Lapissa, Etelä-Savossa ja Kainuussa (Kuvio 1) sekä 40–59-vuotiaiden ikäryhmässä Pohjanmaalla, Pirkanmaalla, Keski-Suomessa, Kanta-Hämeessä, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Savossa (kuvio 2).

Maakunnat, joissa yritysten osuus T&K-toiminnoista ovat korkeimmat, ovat: Pohjanmaa (83 %), Päijät-Häme (81 %), Etelä-Pohjanmaa (79 %), Pohjois-Pohjanmaa (74 %) sekä Pirkanmaa ja Uusimaa (67 %). (Taulukko 1)

Yritysten T&K menot suhteutettuna maakuntien BKT:hen olivat suurimmat Pohjois-Pohjanmaalla (5.1 %), Pirkanmaalla (3.7 %), Uudellamaalla (3.4 %) ja Pohjanmaalla (3.7 %). Muissa maakunnissa luvut vaihtelivat 0.3 % (Ahvenmaa) ja 2.7 % (Varsinais-Suomi) välillä. (Taulukko 1)

Suomen kärkimaakunnat 2000-luvulla palkkakehityksessä, tutkimus- ja kehitystoiminnan tasolla sekä nuorten osuudella maakunnassa mitattuna ovat Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi. Keskiryhmän muodostavat Kanta-Häme, Etelä-Karjala, Keski-Suomi, Päijät-Häme, Keski-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Lappi, Satakunta ja Kainuu. Tilastokeskuksen 2020 raportti osoittaa kehityksen myönteisenä eri maakunnissa. Raportissa Niinimäki. Neittaanmäki 2020 löytyy tarkempi analyysi henkilöverokertymiin ikäryhmittäin valtakunnan tasolla ja maakunnittain. Raportissa Niinimäki 2020 analysoidaan maakunnittain asukkaiden asenteita omistajuuteen ja kuluttamiseen. ■

Lähteet

- KANGAS, L. (1992). Jyväskylän yliopistotoksymys 1847-1966: tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.
- NIINIMÄKI, K. JA NEITTAANMÄKI, P. (2020). Muutokset maksetuissa henkilöveroissa alueittain Suomessa 2000-luvulla. Informaatioteknologian tiedekunnan julkaisuja 85/2020, Jyväskylän yliopisto.
- NIINIMÄKI, K. (2020). Muutokset maksetuissa henkilöveroissa, kuluttajien omistajuudessa ja kulutuskäyttäytymisessä Suomessa. Informaatioteknologian tiedekunnan julkaisuja 86/2020, Jyväskylän yliopisto.
- Tilastokeskus (2018). Suomen tilastollinen vuosikirja 2018. Tilastokeskus, Helsinki.
- TILASTOKESKUS (2020). Liitetaulukko 1. Verot sektoreittain ja verolajeittain, 2018–2019. Julkaisussa Suomen virallinen tilasto (SVT): Verot ja veronluonteiset maksut [verkojulkaisu], Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/vermak/2019/vermak_2019_2020-03-16_tau_001_fi.html [viitattu: 7.6.2020].